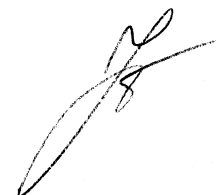

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КОЛОМІЄЦЬ ПАВЛО ВІТАЛІЙОВИЧ

УДК 347.73:336.22 (477)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Ірпінь – 2024

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Державному податковому університеті, Міністерство фінансів України.

Науковий консультант: доктор юридичних наук, професор
КАСЬЯНЕНКО Любов Михайлівна,
Державний податковий університет,
професор кафедри фінансового та податкового права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ВАОЛЕВСЬКА Леся Анатоліївна,
Верховна Рада України,
керівник Дослідницької служби;

доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України
КУЧЕРЯВЕНКО Микола Петрович,
Національний юридичний університет імені
Ярослава Мудрого, перший проректор;

доктор юридичних наук, професор
МАЩЕНКО Ольга Вікторівна,
Класичний приватний університет, перший
проректор із науково-педагогічної та наукової
роботи

Захист відбудеться «18» вересня 2024 року о «10» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 27.855.02 у Державному податковому університеті за адресою: 08205, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного податкового університету за адресою: 08205, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Олеся БОДУНОВА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. З прийняттям 28 червня 1996 року Конституції України, нормативною першоосною частини першої статті 17 розділу I «Загальні засади» Основного Закону було забезпечено основи правового регулювання податкової безпеки, яка є елементом економічної безпеки України. Проте правове регулювання податкової безпеки як складову економічної безпеки й досі не введено в національне законодавство України, як того вимагає норма-принцип частини першої статті 17 Конституції України, відповідно до якої забезпечення економічної безпеки, а отже, і податкової безпеки України є однією з найважливіших функцій держави. Досі ще поняття «податкова безпека» майже абстрактне, яке потрібно наповнювати нормативними вимірами. Норма-принцип «забезпечення економічної безпеки України є справою всього Українського народу» (частина перша статті 17 Конституції України) конкретизується приписом статті 67 розділу II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Основного Закону, відповідно до якої кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом. Отже, справою всього Українського народу у сфері забезпечення економічної безпеки України та податкової безпеки зокрема є виконання кожним свого конституційного обов'язку щодо сплати податків і зборів в порядку і розмірах, встановлених законом.

Оскільки в нормах Основного Закону прослідковується взаємозв'язок між статтями 17 (забезпечення економічної безпеки як складової національної безпеки є однією з найважливіших функцій держави) та пунктом 17 частини першої статті 92 Конституції України (основи національної безпеки визначаються виключно законом), то законодавець повинен реалізувати норми прямої дії статті 17 та пункту 17 частини першої статті 92 Конституції України через розвиток цих норм шляхом їх інтегрування в податкове та безпекове законодавство й у такий спосіб виконати одну з найважливіших функцій держави щодо правового забезпечення економічної безпеки та податкової безпеки як її складової. Тобто нехтування нормами статті 8 Конституції України в частині обов'язкової відповідності норм Податкового кодексу України (далі – ПК України) конституційному принципу верховенства права, зокрема, щодо правового забезпечення податкової безпеки як складової економічної безпеки породжує проблему відсутності захисту національних інтересів у сфері оподаткування. Конкретні засоби й шляхи забезпечення національної безпеки України обумовлюються пріоритетністю національних інтересів, а національні інтереси України та їх пріоритетність обумовлюються конкретною ситуацією, що складається в країні та за її межами. Але жоден із пріоритетів у сфері національної безпеки неможливо реалізувати без відповідного фінансового забезпечення, а бюджет держави Україна наповнюється насамперед податками. Зокрема, динаміка виконання дохідної частини Державного бюджету України за період з 2018 по 2024 роки свідчить про рівень частки податкових надходжень у загальній сумі доходів Державного бюджету, яка є більшою за 80 %, а саме якщо 2018 року її рівень сягав 82,8 %, 2021 року – 87,7 %, то 2024 року частка податкових надходжень планується на рівні 89,0 %. Податкова безпека як елемент фінансової

безпеки є невід'ємним елементом складного комплексу національної безпеки, адже основною роллю й основним завданням податкової безпеки є забезпечення захисту своєчасних і повним обсягом надходжень податкових платежів до дохідної частини бюджетів усіх рівнів, тобто суспільні відносини у сфері податкової безпеки потребують обов'язкового юридичного закріплення в нормах податкового законодавства.

В основу дослідження теоретико-методологічних засад формування податкової безпеки України покладені наукові праці таких учених, як: В. Л. Андрущенко, В. Т. Білоус, О. О. Бригінець, М. М. Бліхар, Л. А. Ваолевська, Л. К. Воронова, Р. О. Гаврилюк, Д. О. Гетманцев, Е. С. Дмитренко, Л. М. Касьяненко, Т. О. Коломоєць, А. І. Крисоватий, М. П. Кучерявенко, Т. А. Латковська, Н. А. Литвин, Т. О. Мацелик, О. В. Мащенко, О. А. Музика-Стефанчук, С. О. Ніщимна, А. М. Новицький, Н. Ю. Пришва, В. О. Рядінська, О. В. Солдатенко та ін. Певний внесок в авторську розробку питань визначення характерних рис прояву податкової безпеки в податкових правовідносинах та розроблення теоретико-правових основ регулювання податкової безпеки в сучасній теорії правового регулювання зробили наукові праці таких дослідників, як: Ю. Б. Іванов, С. І. Лекарь і ряд інших учених.

Розкриваючи вплив податкової безпеки на динаміку нормотворчості у сфері оподаткування України, зокрема у царині впорядкування сучасних податкових норм шляхом удосконалення податкової термінології, дисертантом були опрацьовані питання проблематики податкової термінології та правових аспектів раціонального використання термінології фінансового й податкового права, які досліджувалися в працях науковців і заклали фундамент дисертаційного дослідження, серед яких: Ю. І. Аністратенко, Н. Л. Губерська, Дональд С. Любик, Уорд М. Хасси та ін. Науково-теоретичним підґрунтям для визначення проблематики принципів податкового законодавства в контексті податкової безпеки стали праці таких учених, як: Н. І. Атаманчук, Річард К. Гордон, О. В. Долженков, Адам Сміт тощо. З метою розкриття різних думок і поглядів науковців з приводу відповідності загальних засад встановлення податків і зборів сучасним вимогам податкової безпеки України автор звертався до наукових досліджень І. Є. Криницького, Л. Л. Тарангул, В. В. Чайки, Є. Ю. Шаптали та інших.

Значний внесок у з'ясування проблемних питань у сфері досліджуваних дисертантом загроз податковій безпеці, що ускладнюють реалізацію національних інтересів України у сфері оподаткування, зокрема проблеми правової невизначеності у сфері податкової безпеки, зробили праці таких науковців: М. І. Карлін, В. П. Синчак та інші. Питання дискреційних повноважень органів влади, як чинників корупції, що є загрозою податковій безпеці знайшли своє відображення у працях: Ю. Г. Барабаша, І. Л. Желтобрюх, М. В. Кармаліти, Й. Пудельки тощо. Автором було розглянуто праці і науковців, які займалися дослідженнями проблематики ухилення від сплати податків як основного виклику фінансовій безпеці держави: З. О. Луцишиної, І. А. Маркіної, М. І. Сьомича та ін.

Питання децентралізації влади та фінансової децентралізації (фіскальної децентралізації, бюджетної децентралізації та податкової децентралізації) були розглянуті в працях таких учених, як: І. О. Умрихіна, І. О. Цимбалюк та інші.

У зв'язку з військовою агресією РФ проти України 24 лютого 2022 року Законом України № 2102-IX Верховна Рада України, відповідно до пункту 31 частини першої статті 85 Конституції України та статті 5 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», затвердила Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». Отже, з цього моменту почалося життя України у стані війни й нових реалій економічної безпеки, забезпечення якої є однією з найважливіших функцій держави та справою всього Українського народу. Але ж економічна безпека має своїм підґрунтям саме податкову безпеку, яка є невід'ємною її складовою. Податки та збори є основними джерелами фінансування будь-якої безпекової складової держави, зокрема і в умовах воєнного стану з метою підвищення її обороноздатності. Водночас варто зазначити, що більшість нормативно-правових актів у сфері економічної безпеки є декларативними за своєю сутністю, оскільки не мають конкретного алгоритму (формули) та інструментарію правового регулювання суспільних відносин щодо реалізації податкової безпеки, зокрема і в умовах фінансової децентралізації. Тобто відсутні нормативно-правові аспекти конкретики виконання поставлених завдань. Відсутній компонент щодо забезпечення податкової безпеки в контексті чинного Закону України «Про національну безпеку України». Зважаючи на вже існуючі доробки в царині реформи децентралізації влади, варто зазначити, що питання податкової безпеки в умовах фінансової децентралізації, а поготів в умовах воєнних реалій і наступного повоєнного відновлення України є важливими.

Актуальність і вагомість зазначених проблем, потреба в їхньому розв'язанні зумовили вибір теми цього дослідження й окреслили коло питань, які в ньому розглядаються.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дослідження здійснювалося відповідно до Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020; Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, затвердженої Указом Президента України від 11.08.2021 № 347/2021; Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки та плану заходів з її реалізації, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1805-р.; Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 № 1106; Національної стратегії доходів до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р.

Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Державного податкового університету від 24 листопада 2022 року (протокол № 6).

Мета й завдання дослідження. Мета роботи полягає у здійсненні комплексного аналізу концептуальних аспектів правового регулювання податкової безпеки України, визначенні засад її формування як соціально-правового явища у

фінансовому праві, а також у наданні науково аргументованих пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення податкового законодавства.

Відповідно до мети дослідження поставлено такі завдання:

- охарактеризувати методологічні засади дослідження формування податкової безпеки України як соціально-правового явища у фінансовому праві та розкрити питання історико-правового аспекту розвитку підходів до формування податкової безпеки держави;

- розкрити характерні риси прояву податкової безпеки в податкових правовідносинах;

- охарактеризувати впорядкування сучасних податкових норм шляхом удосконалення податкової термінології;

- встановити відповідність принципів податкового законодавства і загальних засад встановлення податків і зборів сучасним вимогам податкової безпеки України;

- проаналізувати правову невизначеність у сфері податкової безпеки та виокремити дискреційні повноваження органів влади як чинник корупції, що є загрозою податковій безпеці;

- розкрити питання ухилення від сплати податків як основного виклику фінансовій безпеці держави;

- обґрунтувати нормативно-правові проблеми реалізації податкової безпеки в умовах фінансової децентралізації, розглянути досвід місцевого оподаткування в практиці зарубіжних країн та охарактеризувати комплаєнс як інструмент формування податкової безпеки України;

- проаналізувати зарубіжний досвід пільгового оподаткування та проблематику податкових пільг в Україні;

- висвітлити податково-правове виховання й освіти громадян як запоруку забезпечення податкової безпеки України та запропонувати шляхи вдосконалення правового регулювання податкової безпеки України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері оподаткування.

Предметом дослідження є правове регулювання податкової безпеки України.

Методологічна база дослідження. Методологічна основа дослідження представлена комплексом загальнонаукових і спеціальних методів науки фінансового права. Зокрема, використання діалектичного методу пізнання суспільних відносин, що виникають у сфері податкової безпеки, дозволило об'єктивно оцінити дійсний стан правового регулювання податкової безпеки в його історичному розвитку як об'єктивного процесу становлення цього правового явища у всій повноті його форми та притаманним йому суперечностям і визначити доцільність цивілізаційних витоків його зародження, утворення, становлення й існування в Україні (розділи 1–5). Системний метод надав можливість проаналізувати правове явище – податкову безпеку в контексті історико-правових засад виникнення й розвитку її правового регулювання. З цією метою із загального масиву податкового законодавства України були відібрані та систематизовані нормативні акти, що фрагментарно чи опосередковано стосуються суспільних відносин у сфері податкової безпеки (розділи 1–5). Дієвим інструментом для

вирішення поставленого завдання став метод наукового дослідження – історико-правовий метод теоретичного пошуку, за допомогою якого у хронологічній послідовності проведено всебічне дослідження генези та закономірностей розвитку законодавства у сфері правового регулювання податкової безпеки в Україні (підрозділ 1.2). Для впорядкування різноманітного нормативно-правового матеріалу у сфері податкової безпеки застосовано метод періодизації (підрозділ 1.2). Керуючись науковим методом комплексного аналізу змін, що відбувались у законодавчій царині податкової безпеки, та для пояснення й обґрунтування застосованих нами способів впорядкування масиву законодавчого матеріалу за просторовими критеріями періодизації, автором було застосовано теоретичний науковий метод гіпотези як форми пізнання сучасної наукової проблеми правового регулювання податкової безпеки, яка ще не слугувала предметом наукових дисертаційних пошуків вітчизняних науковців-юристів (підрозділ 1.3). На основі результатів теоретичного методу аналізу нормативно-правових актів органів влади у сфері податкової безпеки України простежено процес формування правових засад податкової безпеки та з'ясовано місце правового регулювання податкової безпеки в проблематиці відповідності податкової політики держави викликам сучасності (підрозділи 1.2, 1.3). На підставі методу наукового пізнання – класифікації здійснено розподіл, групування та систематизацію законодавчого матеріалу за певними ознаками, чинниками й критеріями, що стало підґрунтям авторської періодизації основних віх історії становлення, формування та розвитку законодавства у сфері правового регулювання податкової безпеки України (розділи 1–5). Для дослідження історико-правових аспектів становлення й розвитку законодавства у сфері правового регулювання податкової безпеки України використано формально-правовий метод. Застосування цього методу забезпечило можливість отримання достовірних результатів наукового пошуку засобом щодо опису, класифікації та систематизації, формулювання, пояснення, аргументації та критики визначення понять нормативно-правових актів у сфері правового регулювання податкової безпеки (розділи 1–5). За допомогою формально-юридичного методу наукового пізнання проведено аналіз концептуальних особливостей проблематики методології дослідження правового регулювання податкової безпеки України (підрозділ 1.1).

Нормативним підґрунтям дисертації є Конституція України, ратифіковані міжнародні нормативно-правові акти та міжнародні угоди, нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України.

Емпіричну основу дослідження становлять рішення Конституційного суду України, дані статистичної звітності Міністерства фінансів України та Державної податкової служби України, наукові та навчальні джерела (монографії, підручники, посібники, статті, дисертації, автореферати дисертацій), довідкові матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній правовій науці комплексним монографічним дослідженням, у якому розглянуто теоретичні та практичні проблеми правового регулювання податкової безпеки України.

За результатами проведеного дослідження сформульовано ряд положень і висновків, які містять наукову новизну та практичну значущість:

уперше:

– на доктринальному рівні з урахуванням здобутків фінансового права та загальної теорії права запропоновано концептуальну візію правового регулювання податкової безпеки як надзвичайно важливої складової фінансового забезпечення економічної безпеки України для подальшого введення цього соціально-правового явища у фінансове право з метою вдосконалення практики нормотворчості та правозастосування;

– визначено правову сутність податкової безпеки держави, що полягає у нормативному забезпеченні комплексу заходів із протидії загрозам, які унеможливають наповнення податковими надходженнями дохідної частини як державного, так і місцевих бюджетів;

– запропоновано перелік основних структурних складових податкової безпеки держави;

– визначено поняття «правове регулювання податкової безпеки» як системну категорію, яка впорядковує суспільні відносини у сфері податкової безпеки за допомогою права та правових засобів, і як основну складову конституційної норми-принципу забезпечення економічної безпеки;

– з'ясовано невідповідність статті 6 ПК України, якою надано визначення понять «податок» та «збір», статті 67 Конституції України;

– встановлено невідповідність принципів податкового законодавства та загальних засад встановлення податків і зборів сучасним вимогам податкової безпеки України;

– встановлено, що з огляду на людиноцентристський вектор розуміння податкового права платник податку не може бути елементом податку;

– обґрунтовано, що невизначеність податкової політики України в сучасних умовах є загрозою податковій безпеці, яка ускладнює реалізацію національних інтересів України у сфері оподаткування;

– встановлено наявність колізії між нормами Конституції України, Податкового кодексу України та Європейської хартії місцевого самоврядування в частині повноважень органів місцевого самоврядування в питанні «встановлення» місцевих податків і зборів та запропоновано відповідні зміни до національного законодавства;

– доведено, що звільнення платника податку від сплати податку у зв'язку з отриманням податкових пільг, відповідно до Податкового кодексу України, є таким, що не відповідає Конституції України й інтересам податкової безпеки держави;

удосконалено:

– характеристику методологічних засад дослідження формування податкової безпеки України як соціально-правового явища у фінансовому праві;

– визначення поняття «податкова безпека» та запропоновано його трактування як захищеність національних інтересів України від впливу загроз у сфері оподаткування, що є пріоритетним завданням державної податкової політики у сфері національної безпеки;

– визначення поняття «податок» як обов’язкового платежу до відповідного бюджету, який сплачується платником податку відповідно до його конституційного обов’язку;

– визначення поняття «збір» як обов’язкового платежу до відповідного бюджету, що сплачується платниками зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій;

– наукову позицію щодо правової невизначеності в оподаткуванні, яка є ризиком, що загрожує не тільки безпосередньо податковій безпеці України, а й її національній безпеці;

– науково-правову позицію, що однією з основних загроз податковій безпеці держави є ухилення від сплати податків;

– нормативно-правові підходи щодо реалізації податкової безпеки України в умовах реформи фінансової децентралізації з урахуванням зарубіжного досвіду місцевого оподаткування;

– основні правові засади пільгового оподаткування в Україні, зважаючи на іноземний досвід практики пільгового оподаткування;

– положення щодо змістовних характеристик сучасних принципів вітчизняного податкового законодавства в контексті правового регулювання податкової безпеки та запропоновано відповідні зміни й доповнення до статті 4 Податкового кодексу України;

отримали подальший розвиток:

– теоретичні положення щодо розкриття питання історико-правового аспекту становлення, формування й розвитку законодавства у сфері правового регулювання податкової безпеки України;

– наукова позиція щодо характерних рис прояву податкової безпеки в податкових правовідносинах в Україні;

– положення щодо впорядкування сучасних податкових норм через удосконалення податкової термінології та відмови від використання в податковому законодавстві невизначених термінів і понять;

– наукове дослідження дискреційних повноважень органів влади як чинників корупції, що є однією із загроз податковій безпеці та ускладнює реалізацію національних інтересів України у сфері оподаткування;

– науково-правові підходи до розуміння причин ухилення платниками податків від виконання податкового обов’язку, визначено ознаки ухилення від сплати податків, запропоновано засоби протидії ухиленню платників від сплати податків;

– положення про комплаєнс як інструменту формування податкової безпеки України в умовах фінансової децентралізації;

– пропозиції про запровадження в Україні звітності щодо наданих податкових пільг, вимог до такої звітності, ґрунтуючись на відповідному досвіді ОЕСР, та впливу податкових пільг на доходи держави відповідно до Директиви Ради ЄС 2011/85/ЄС від 08.11.2011;

– теоретичні положення з питання податково-правового виховання й освіти громадян як одного із основних напрямів забезпечення податкової безпеки України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у:

– *освітньому процесі* – під час підготовки навчальних і навчально-методичних посібників і видань із дисциплін «Фінансове право», «Податкове право», а також у їх викладанні у закладах вищої освіти (довідка Полтавського державного аграрного університету від 29.01.2024 № 01-11/05);

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого розроблення та вирішення проблем, пов'язаних із правовим регулюванням податкової безпеки України;

– *правотворчості* – у процесі розробки проєктів законів про внесення змін до Податкового кодексу України, інших актів вітчизняного законодавства з питань національної, економічної, фінансової, податкової безпеки нашої держави (довідка народного депутата України, члена Комітету Верховної Ради України з питань бюджету від 16.01.2024 № 1601/926/Г-24);

– *правозастосуванні* – у практичній діяльності під час проведення аналітичної роботи, направленої на встановлення ознак вчинення порушень податкового законодавства України (довідка Головного управління ДПС у Полтавській області від 07.03.2024 № 7423/6/16-31-11-35).

Особистий внесок здобувача. Викладені в дисертації наукові положення, висновки й рекомендації, що виносяться на захист, одержані здобувачем самостійно. Ідеї та розробки співавторів у дисертації не використані.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації та практичні рекомендації оприлюднювалися на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства» (м. Київ, 16–17 травня 2014 р.), «Polityka. Państwo i Prawo. Współczesne problemy i perspektywy rozwoju» (Krakow (PL) 29.04.2016 – 30.04.2016), «Państwo i Prawo. Teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju współczesnej nauki» (Czestochowa (PL) 29.06.2016 – 30.06.2016), «Pedagogika. Badania podstawowe i stosowane: wyzwania i wyniki» (Zakopane (PL) 30.08.2016 – 31.08.2016), «Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу» (м. Київ, 19–20 квітня 2017 р., 22–23 травня 2019 р.), «Scientific and pedagogic internship Organization of educational process for legal education applicants, innovative teaching methods in higher education institutions of Ukraine and EU» (October 28 – December 6, 2019. Frankfurt an Oder), «Systematization of Ukrainian and European legislation in the realities of the modern world» (December 27–28, 2019. Arad), «Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу» (м. Полтава, 25–26 березня 2020 року), «Scientific and pedagogic internship «Modern approaches to the organization of the educational process for law students»» (August 24 – October 2, 2020. Frankfurt an der Oder), «International scientific and practical conference «Legal science, legislation and law enforcement practice: regularities and development trends»» (October 30–31, 2020. Lublin), «Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку» (м. Ірпінь, 27 листопада 2020 р.), «Scientific

and pedagogic internship «Ways of improving the training of qualified lawyers in Ukraine and the EU»» (February 8 – March 19, 2021. Frankfurt an der Oder), «European potential for the development of legal science, legislation and law enforcement practice» (February 26–27, 2021. Wloclawek), «Формування та перспективи розвитку підприємницьких структур в рамках інтеграції до європейського простору» (м. Полтава, 24 березня 2021 р.), «Фіскальна політика: теоретичні та практичні аспекти юридичної науки» (м. Ірпінь, 7 квітня 2021 р.), «Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку» (м. Ірпінь, 30 листопада 2021 р.);

всеукраїнських наукових конференціях: «Молодь: освіта, наука, духовність» (м. Київ, 4–6 квітня 2017 р., 17–19 квітня 2018 р., 16–18 квітня 2019 р.), «Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу» (м. Полтава, 10 грудня 2019 року), «Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти» (м. Полтава, 22 жовтня 2020 р.), «Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики» (м. Полтава, 29 жовтня 2020 р.), «Актуальні питання сучасної економічної науки» (м. Полтава, 8 грудня 2020 р.);

регіональних науково-практичних конференціях: «Права людини в Україні: сучасний стан та механізми реалізації» (м. Полтава, 7 грудня 2016 р.), «Тенденції та пріоритети забезпечення ефективного розвитку суб'єктів господарювання в умовах ринкових відносин» (м. Полтава, 30 березня 2018 р.), «Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та перспективи удосконалення» (м. Полтава, 6 грудня 2018 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження відображено у 63 наукових працях, з яких: 1 одноосібна монографія, 4 колективні монографії, 19 наукових статей у фахових виданнях України, 12 наукових статей у міжнародних фахових журналах та виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз (три з яких – у наукометричній базі Scopus), 27 публікацій за матеріалами науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації обумовлені предметом, метою та завданнями дослідження, логікою й послідовністю розкриття теми та викладення отриманих результатів. Робота складається з анотації, вступу, п'ятих розділів, що містять п'ятнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 528 сторінок, з них основного тексту – 372 сторінки. Список використаних джерел налічує 818 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено ступінь її наукової розробленості, мету та завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, визначено елементи наукової новизни та практичне значення отриманих результатів, наведено відомості щодо їх апробації, особистого внеску здобувача, публікацій, структури й обсягу дисертації.

Перший розділ «Теоретико-методологічні засади формування податкової безпеки України» складається з трьох підрозділів, в яких визначено методологію дослідження податкової безпеки як соціально-правового явища у фінансовому праві, розкрито історико-правові аспекти розвитку підходів до формування податкової безпеки нашої держави, а також досліджено характерні риси прояву податкової безпеки в податкових правовідносинах.

У підрозділі 1.1 *«Методологія дослідження податкової безпеки як соціально-правового явища у фінансовому праві»* охарактеризовано концептуальні особливості проблематики методологічних засад дослідження формування податкової безпеки України.

Аргументовано, що реалії сьогодення і досвід методології дослідження не містять «напрацьованої» моделі наукового пошуку правового регулювання податкової безпеки України, адже відсутня система чітко вивірених і таких, що пройшли апробацію принципів, методів, правил і норм діяльності науковця з цього напрямку наукового пізнання. Тематика правового регулювання податкової безпеки України не була актуальним предметом наукових пошуків вітчизняних науковців. Зосереджено увагу на тому, що поняття «правове регулювання безпеки податкових правовідносин» не введено в законодавство України, – досі ще це поняття майже абстрактне, яке потрібно наповнювати нормативними вимірами. У Податковому кодексі України, що діє з 1 січня 2011 року та регулює відносини у сфері справляння податків і зборів, досконалого їх правового регулювання ще немає. Обґрунтовано, що суспільні відносини у сфері податкової безпеки потребують свого обов'язкового юридичного закріплення в нормах податкового законодавства.

Визначено правову сутність податкової безпеки та її основні структурні складові. Наголошено, що податкова безпека як елемент фінансової безпеки є невід'ємним елементом складного комплексу національної безпеки, адже основною роллю й основним завданням податкової безпеки є забезпечення захисту своєчасних і повним обсягом надходжень податкових платежів до дохідної частини бюджетів усіх рівнів. Доведено, що правова природа податкової безпеки визначається наявністю сформованої та стабільної податкової системи, оптимальним рівнем оподаткування, що забезпечує: а) своєчасне й повним обсягом наповнення дохідної частини державного та місцевих бюджетів податковими надходженнями для виконання державою й органами місцевого самоврядування своїх повноважень; б) розвиток реального сектору економіки; в) соціальний захист населення.

У підрозділі 1.2 *«Історико-правовий аспект розвитку підходів до формування податкової безпеки держави»* проведено аналіз нормативно-правової бази історії

становлення й розвитку законодавства у сфері правового регулювання податкової безпеки України.

Розроблено авторську періодизацію основних віх історії становлення, формування та розвитку законодавства у сфері правового регулювання податкової безпеки України. За результатами аналізу нормативно-правової бази історії становлення податкової безпеки констатовано, що у всіх досліджених нормативно-правових актах податкового законодавства, відповідно до проведеної періодизації, питанню податкової безпеки уваги не приділялося.

З'ясовано, що на самому початку становлення системи оподаткування в незалежній Україні вже існувало бачення щодо негативного впливу податкових пільг на фінансову стабільність молодого держави Україна. Доведено, що наданням окремим платникам пільг по податках та платежах, які надходили у відповідний бюджет, було закладено підвалини для появи загроз податковій безпеці у вигляді податкових пільг, адже вони є втратами дохідної частини бюджету.

Встановлено, що свідченням перебування тогочасного стану податкової безпеки в зоні ризику було те, що органом законодавчої влади використовувалася різна термінологія, а саме: «відносини оподаткування»; «податкова система»; «надходження податків до бюджету»; «стягнення податків»; «внесення плати або сплата податків», без надання визначення понять цих термінів, що зрештою призвело до хаотичності в техніці написання навіть сучасних нормативно-правових актів. Використання недосконалої податкової термінології створювало дестабілізуючі настрої платників податків.

У підрозділі 1.3 «Характерні риси прояву податкової безпеки у податкових правовідносинах» визначено поняття «податкова безпека» в правовому аспекті.

Наголошено, що якісне правове обґрунтування поняття «податкова безпека» дасть змогу єдиного підходу до розуміння цього правового явища.

Надано авторське визначення поняття податкової безпеки та правового регулювання податкової безпеки, а саме податкова безпека – це захищеність національних інтересів України від впливу загроз у сфері оподаткування, що є пріоритетним завданням державної податкової політики у сфері національної безпеки. Правове регулювання податкової безпеки – це системна категорія, яка впорядковує суспільні відносини у сфері податкової безпеки за допомогою права та правових засобів; це головна складова конституційної норми-принципу забезпечення економічної безпеки, що, по-перше, є однією з найважливіших функцій держави, яка полягає у виключно законодавчому встановленні системи оподаткування, а по-друге, є справою всього Українського народу сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом, що, у свою чергу, сприятиме прагненню держави до збалансованості бюджету України.

Виокремлено характерні риси прояву податкової безпеки в податкових правовідносинах в Україні. Встановлено, що правове регулювання сучасних суспільних відносин у сфері справляння податків і зборів законодавчо закріплено в нормах Податкового кодексу України, в якому й досі відсутні норми правового забезпечення податкової безпеки. Наголошено, що динамічний розвиток економічних відносин у безпековій сфері та у сфері оподаткування обумовлює

потребу в забезпеченні правового регулювання нової ланки суспільних відносин, зокрема у сфері податкової безпеки.

Другий розділ «Вплив податкової безпеки на динаміку нормотворчості у сфері оподаткування України» складається з трьох підрозділів, в яких розкрито проблематику впорядкування сучасних податкових норм шляхом удосконалення податкової термінології, досліджено принципи податкового законодавства в контексті податкової безпеки та визначено відповідність загальних засад встановлення податків і зборів сучасним вимогам податкової безпеки України.

У підрозділі 2.1 «Впорядкування сучасних податкових норм шляхом удосконалення податкової термінології» досліджено проблематику вдосконалення податкової термінології в контексті податкової безпеки.

Наголошено, що економічний стан і, як наслідок, позиціонування української держави в світі напряду залежать від впорядкування сучасних податкових норм шляхом удосконалення податкової термінології. Чіткість законодавчої мови передбачає, що юридичні терміни та поняття мають вживатися логічно й послідовно не тільки в текстах законодавчих актів, а й у наукових розробках і пошуках учених.

Аргументовано, що одним із першочергових завдань сучасності є вдосконалення правового регулювання суспільних відносин у сфері оподаткування, а саме впорядкування діючих норм Податкового кодексу України й повна відмова від використання в податковому законодавстві невизначених термінів і понять.

Зосереджено увагу на тому, що юридичні терміни мають вживатися в текстах податкових законодавчих актів логічно й послідовно. Тобто формування податкових термінів, їх закріплення в сучасному податковому законодавстві повинно відбуватися на, власне, податковій основі.

За результатами проведеного наукового дослідження статті 6 Податкового кодексу України, якою надано визначення понять «податок» та «збір», з'ясовано невідповідність цих визначень нормам статті 67 Конституції України та запропоновано авторські визначення цих понять, а саме податок є обов'язковим платежем до відповідного бюджету, який сплачується платником податку відповідно до його конституційного обов'язку. Збором (платою, внеском) є обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що сплачується платниками зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій.

У підрозділі 2.2 «Принципи податкового законодавства в контексті податкової безпеки» встановлено відповідність принципів податкового законодавства сучасним вимогам податкової безпеки України.

Виявлено наявність проблематики принципів податкового законодавства в контексті податкової безпеки. Зокрема, сфера дії Податкового кодексу України, яка регулює відносини справляння податків і зборів, не корелюється з принципами податкового законодавства України, оскільки основою останніх є принципи оподаткування, а не принципи справляння податків і зборів. Обґрунтовано, що норми податкового законодавства не можуть суперечити принципам, встановленим Податковим кодексом України.

Наголошено на потребі унесенні змін до норм Податкового кодексу України, в яких на виконання норм Конституції України основним, першим, буде закріплено принцип: «Забезпечення податкової безпеки України – справа всього Українського народу, тобто обов'язок кожного громадянина сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом».

У підрозділі 2.3 «Відповідність загальних засад встановлення податків і зборів сучасним вимогам податкової безпеки України» акцентовано увагу на тому, що, незважаючи на накопичені наукові розробки з питань правового регулювання суспільних відносин у сфері встановлення податків, актуальною на сьогодні залишається потреба в систематизації знань, всебічному аналізі та узагальненні напрацювань щодо правового регулювання встановлення податків в Україні, які повинні бути більш пристосованими до сучасних податкових правовідносин і корисними в їх практичному застосуванні платниками податків у контексті податкової безпеки.

Обґрунтовано, що з огляду на людиноцентристський вектор розуміння податкового права платник податку не може бути елементом податку, адже платник, перебуваючи поза елементним складом податку, виконуючи свій податковий, конституційний обов'язок, нараховує і сплачує податок.

Третій розділ «Загрози податковій безпеці, що ускладнюють реалізацію національних інтересів України у сфері оподаткування» складається з трьох підрозділів, в яких встановлено, що правова невизначеність у сфері податкової безпеки є одним із основних факторів, що загрожує податковій безпеці України, досліджено дискреційні повноваження органів влади як чинників корупції, які є загрозою податковій безпеці, та визначено, що ухилення від сплати податків є основним викликом фінансовій безпеці держави.

У підрозділі 3.1 «Правова невизначеність у сфері податкової безпеки» охарактеризовано правову невизначеність у сфері податкової безпеки як ризик, що загрожує не тільки безпосередньо податковій безпеці України, а й її національній безпеці.

Результати дослідження з питання правової невизначеності у сфері податкової безпеки свідчать про таке: 1) на сьогодні відсутнє законодавче закріплення визначення понять «фіскальна політика» та «фіскальні органи»; 2) фахівці у сфері національних фінансів на свій розсуд використовують у сучасних дослідженнях і законодавчих актах дефініції «податкова політика» та «фіскальна політика», «податкові органи» та «фіскальні органи»; 3) активне використання й ототожнення цих словосполучень ще більш поглиблює наявну неузгодженість податкової термінології; 4) основним завданням саме податкової політики держави Україна є побудова принципово нової податкової системи і, відповідно, основне завдання бюджетно-фінансової політики – це раціональна оптимізація доходів і видатків бюджету. Акцентовано увагу на тому, що шляхом безперервного «вдосконалення» податкового законодавства, зокрема й постійного перейменування центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну податкову політику, не можна ліквідувати існуючі протиріччя в правовому регулюванні суспільних відносин у сфері оподаткування.

Констатовано, що найпершою та найважливішою ціллю державної політики у сфері оподаткування є формування, забезпечення й реалізація податкової політики з метою забезпечення податкової безпеки як головної складової національної безпеки України.

У підрозділі 3.2 «Дискреційні повноваження органів влади як чинник корупції, що є загрозою податковій безпеці» доведено, що дискреційні повноваження органів влади є чинниками корупції, які ускладнюють реалізацію національних інтересів України у сфері оподаткування.

З'ясовано, що на сьогодні як серед науковців, так і в органах влади загалом і податкових органів зокрема відсутній єдиний підхід щодо розуміння дискреційних повноважень органів влади як чинника корупції, що є загрозою податковій безпеці. Проблема надмірного обсягу дискреційних повноважень у працівників Державної податкової служби України та наявність у цього контролюючого органу функцій щодо застосування фінансових санкцій, а також його надмірна зосередженість на їх застосуванні призводять до корупційних ризиків.

Зазначено, що корупційні ризики, в яких присутній людський чинник, в умовах, де в наявності дискреційні повноваження посадових осіб Державної податкової служби України, можливо усунути шляхом навчання, підвищення кваліфікації та доброчесності службових осіб Державної податкової служби України.

Аргументовано, що усунення наявних дискреційних повноважень у посадових осіб контролюючих органів за допомогою проведення антикорупційної експертизи ще на етапі нормотворення, виведення толерантності до корупції на нульовий рівень у сфері оподаткування, активна підтримка громадян держави у здійсненні протидії та запобіганню корупції у сфері оподаткування позитивно вплинуть на стан податкової безпеки нашої держави, що зі свого боку забезпечить найвищий рівень наповнення державного бюджету України.

У підрозділі 3.3 «Ухилення від сплати податків як основний виклик фінансовій безпеці держави» доведено, що ухилення від сплати податків як фінансово-правове явище є однією з основних загроз податковій безпеці держави.

Досліджено причини ухилення платниками податків від виконання свого податкового обов'язку. Розкрито питання наслідків ухилення платниками податків від виконання свого конституційного обов'язку зі сплати податків і зборів. Визначено ознаки ухилення від сплати податків їх платниками. Охарактеризовано засоби протидії ухиленню платників від сплати податків.

З'ясовано, що до складових фінансової безпеки не віднесено податкову безпеку. Наголошено, що у Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року відсутній індикатор податкової безпеки серед індикаторів економічної безпеки.

Обґрунтовано, що сучасні відносини справляння податків і зборів, які регулює Податковий кодекс України, є високоризиковими, що обумовлено наявністю таких податкових ризиків, як корупція, тіньова економіка, фіктивні підприємства та ухилення платниками податків від виконання свого конституційного обов'язку по сплаті податків. Перелічені ризики загрожують податковій безпеці України, адже вони є чинниками ненаповнення державного бюджету.

Четвертий розділ «Реалізація податкової безпеки в умовах фінансової децентралізації» складається з трьох підрозділів, в яких досліджено нормативно-правові проблеми реалізації податкової безпеки в умовах фінансової децентралізації, охарактеризовано досвід місцевого оподаткування в практиці зарубіжних країн та констатовано, що комплаєнс є інструментом формування податкової безпеки України.

У підрозділі 4.1 «Нормативно-правові проблеми реалізації податкової безпеки в умовах фінансової децентралізації» висвітлено проблеми реалізації податкової безпеки в умовах фінансової децентралізації.

Наголошено, що податки та збори, зокрема й місцеві, встановлюються виключно Верховною Радою України в Податковому кодексі України, а органи місцевого самоврядування мають повноваження своїми рішеннями встановлювати тільки розмір місцевих податків і зборів, які будуть застосовуватися в межах їх територій, але в рамках розмірів уже встановлених у Податковому кодексі України. Тобто, як свідчать результати проведеного дослідження норм Податкового кодексу України, однією з проблем реалізації податкової безпеки в умовах фінансової децентралізації є невідповідність норм Податкового кодексу України положенням Європейської хартії місцевого самоврядування.

З метою вдосконалення норм Податкового кодексу України в частині його узгодження з Конституцією України та Європейською хартією місцевого самоврядування з питань повноважень територіальних громад села, селища, міста щодо встановлення податків і зборів запропоновано відповідні зміни до законодавства.

Охарактеризовано проблематику неузгодженості застосованої термінології «фінансова децентралізація», «бюджетна децентралізація» та «фіскальна децентралізація», що становить серйозний ризик як для системи управління державними фінансами, так і для фінансової безпеки України, а отже, і податкової безпеки як її складової.

У підрозділі 4.2 «Досвід місцевого оподаткування у практиці зарубіжних країн» з'ясовано, що у практиці зарубіжних країн існує широкий вибір моделей наповнення місцевих бюджетів.

Запропоновано звернути увагу на досвід міжнародних організацій, які досліджують фінансові питання та допомагають урядам країн покращити практику наповнення бюджетів місцевого рівня, як-от Всесвітня обсерваторія субнаціональних урядових фінансів та інвестицій «The World Observatory on Subnational Government Finance and Investment» (SNG-WOFI), Організація економічного співробітництва та розвитку «The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)» (ОЕСР) та Всесвітня організація об'єднаних міст і органів місцевого самоврядування «United Cities and Local Governments» (UCLG).

Продемонстровано, що зарубіжний досвід місцевого оподаткування є цікавим для України. Зокрема, таких країн, як Федеративна Республіка Німеччина, Республіка Польща, Португальська Республіка та Швейцарська Конфедерація. Проте цей досвід варто застосовувати з обережністю, враховуючи національні особливості нашої держави.

У підрозділі 4.3 «Комплаєнс як інструмент формування податкової безпеки України» наголошено, що поява нового правового явища «податковий комплаєнс» потребує свого законодавчого закріплення в рамках корегування сучасного бачення понять «податкова політика» та «податкова безпека».

Обґрунтовано, що податковий комплаєнс дасть змогу вивести відносини з платниками податків на зовсім новий рівень, який ґрунтується на довірі та партнерстві. Податковий комплаєнс дасть нагоду мінімізувати ризики недотримання платниками вимог податкового законодавства, допомогти платникам уникнути найбільш поширених помилок у майбутньому, максимально спростити подання звітності та сплату податків, спільно вирішувати проблеми й усувати перешкоди в забезпеченні податкової безпеки.

П'ятий розділ «Напрями вдосконалення правового регулювання податкової безпеки в Україні» складається з трьох підрозділів, в яких висвітлено зарубіжний досвід пільгового оподаткування та проблематику податкових пільг в Україні, підходи до розуміння податково-правового виховання й освіти громадян як запоруки забезпечення податкової безпеки України, а також запропоновано шляхи вдосконалення правового регулювання податкової безпеки України на сучасному етапі.

У підрозділі 5.1 «Зарубіжний досвід пільгового оподаткування та проблематика податкових пільг в Україні» досліджено зарубіжний досвід пільгового оподаткування та сформульовано пропозиції, які є актуальними для України з питання пільгового оподаткування.

Обґрунтовано, що з метою відповідності європейським стандартам щодо прозорості загальних державних фінансів Україні варто долучитися до виконання вимоги п. 2 ст. 14 Директиви Ради ЄС 2011/85/ЄС від 08.11.2011 «Щодо вимог до бюджетних рамок держав-членів», який вказує, що держави-члени мають публікувати детальну інформацію про вплив податкових пільг на доходи держави. Ці правила потрібні для забезпечення дотримання державами-членами зобов'язань згідно з Договором про функціонування Європейського Союзу (ДФЕС) щодо уникнення надмірного державного дефіциту.

Використовуючи досвід Організації економічного співробітництва та розвитку «The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)» (ОЕСР) відносно найкращих практик звітності щодо податкових пільг та їх доступності для громадськості, сформульовано пропозиції, які є актуальними для України з питання запровадження якісного, всеохоплюючого та прозорого звітування щодо наданих податкових пільг та аналізу їх доцільності.

Враховуючи, що надання податкових пільг є розповсюдженою практикою багатьох розвинених країн світу, наголошено, що застосування пільгового оподаткування в Україні можливе за умови її повного економічного оздоровлення в післявоєнний період. Зважаючи на зарубіжний досвід держав у застосуванні податкових пільг, охарактеризовано засади, на яких має ґрунтуватися відновлення пільгової практики оподаткування в Україні.

Констатовано, що серед основних передумов виникнення проблематики реалізації податкової безпеки в умовах фінансової децентралізації, суттєвим

фактором, який загрожує податковій безпеці України, є податкові пільги, адже вони є втратами дохідної частини місцевих бюджетів. Проблематика податкових пільг як фактору загрози податковій безпеці України в контексті втрат дохідної частини місцевих бюджетів залишається актуальною на сьогодні.

У підрозділі 5.2 *«Податково-правове виховання та освіта громадян як запорука забезпечення податкової безпеки України»* обґрунтовано, що одним із шляхів удосконалення правового регулювання податкової безпеки України є податково-правове виховання й освіта громадян.

З'ясовано, що процес формування національних систем оподаткування та освіти України має стабільну ознаку сучасності – нескінченність сталого реформування. Серед першочергових заходів досягнення стратегічних пріоритетів у процесі реформування податкової системи не визначено стратегічних напрямів підвищення рівня податкової грамотності та податкової культури населення України.

Встановлено, що реформа освіти й реформа державної політики у сфері культури також не є першочерговими заходами досягнення стратегічних пріоритетів сталого розвитку України. Аргументовано потребу в консолідації зусиль української спільноти у вирішенні національної проблеми у сфері навчання податкової грамоти, податкового виховання й освіти українських громадян як чинників забезпечення податкової безпеки держави.

Наголошено, що підвищення якості навчання податкової грамоти, податкового виховання та освіти українських громадян є актуальним питанням сьогодення, оскільки якісна податкова освіта є запорукою податкової безпеки України. Значну увагу варто приділяти питанням підвищення рівня податкової культури не лише серед податківців і платників податків, але і суб'єктів права законодавчої ініціативи.

Зосереджено увагу на тому, що справою всього Українського народу у сфері забезпечення економічної безпеки України та податкової безпеки зокрема є виконання кожним свого конституційного обов'язку щодо сплати податків і зборів у повному обсязі, у порядку і розмірах, встановлених законом. Добровільна сплата податків буде досягнута за рахунок системної та комплексної державної політики у сфері ефективного податкового «всеобучу».

У підрозділі 5.3 *«Шляхи вдосконалення правового регулювання податкової безпеки України»* окреслено основні проблеми з питань правового регулювання податкової безпеки України та визначено способи їх розв'язання шляхом надання авторських пропозицій з питань удосконалення податкового законодавства.

Доведено, що в контексті воєнного стану й повоєнного відновлення України та нових фінансово-економічних викликів недосконалість податкового законодавства є ризиком, що загрожує не тільки безпосередньо податковій безпеці України, а й її національній безпеці. Сучасна проблематика правового регулювання податкової безпеки як суб'єктів господарювання, так і держави Україна, особливо в умовах взаємодії держави та бізнесу на їх шляху до європейської інтеграції, залишається актуальною.

З метою вдосконалення податкового законодавства в частині правового регулювання податкової безпеки України надано відповідні пропозиції та рекомендації.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі комплексного аналізу теоретичних положень і норм вітчизняного та зарубіжного законодавства вперше на доктринальному рівні розв'язано наукову проблему правового регулювання податкової безпеки України. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети, які полягають у наступному:

1. Результати дослідження методологічних засад формування податкової безпеки України як соціально-правового явища у фінансовому праві та розкриття питання історико-правового аспекту розвитку підходів до формування податкової безпеки держави свідчать про те, що податкова безпека України є надзвичайно важливою складовою фінансового забезпечення економічної безпеки як однієї з найважливіших функцій держави у сфері національної безпеки, особливо в умовах повоєнного відновлення України. Податкова безпека – це основа, фундамент національної безпеки. Жоден із пріоритетів у сфері національної безпеки неможливо реалізувати без відповідного фінансового забезпечення, а бюджет держави Україна наповнюється насамперед податками, які становлять левову частку надходжень бюджетів усіх рівнів.

2. Встановлено, що правова сутність податкової безпеки держави полягає у нормативному забезпеченні комплексу заходів із протидії загрозам, які унеможливають наповнення податковими надходженнями дохідної частини як державного, так і місцевих бюджетів. Основними структурними складовими податкової безпеки держави є: 1) суб'єкти: а) платники податків і зборів; б) контролюючий орган – ДПС України (центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, його територіальні органи), а також уповноважені органи законодавчої, виконавчої та судової влади; 2) об'єкти (національні інтереси у сфері оподаткування): а) відносини у сфері формування податкових надходжень дохідної частини державного та місцевих бюджетів (сплачені своєчасно й у повному обсязі); б) підвищення якості нормативного забезпечення системи оподаткування (досконале та стабільне податкове законодавство); в) формування правового механізму захисту податкової системи держави від впливу протиправних явищ в оподаткуванні; г) заходи із протидії загрозам податковій безпеці (запобігання та мінімізація впливу на бюджети всіх рівнів таких факторів: податкові пільги, ухилення від сплати податків, дискреційні повноваження органів влади як чинники корупції); д) формування нульової терпимості до корупції; е) моніторинг внутрішніх і зовнішніх загроз, які впливають на забезпечення національних інтересів у сфері оподаткування; є) формування податкової культури населення та працівників контролюючих органів (податкова обізнаність платників податків і зборів та висока професійна етика працівників

податкових органів); ж) формування досконалої податкової політики; з) контроль якості виконання платниками податків свого конституційного обов'язку зі сплати податків.

3. Характерними рисами прояву податкової безпеки в податкових правовідносинах в Україні є: 1. Відсутність у сучасній теорії права та, зокрема, у теорії правового регулювання: а) теоретико-методологічних засад формування податкової безпеки України як соціально-правового явища у фінансовому праві; б) ретельно розробленого питання сутності та змісту поняття податкової безпеки; в) наукових пошуків теоретичних основ податкової безпеки та історико-правових аспектів розвитку підходів до формування податкової безпеки держави. 2. Проблематика дослідження впливу податкової безпеки на динаміку нормотворчості у сфері оподаткування в Україні, яка зумовлена нагальною необхідністю: а) впорядкування сучасних податкових норм шляхом удосконалення податкової термінології; б) приведення принципів податкового законодавства у відповідність до конституційних норм-принципів у системі оподаткування в контексті податкової безпеки; в) відповідності загальних засад встановлення податків і зборів сучасним вимогам податкової безпеки України. 3. Наявність загроз податковій безпеці, що ускладнюють реалізацію національних інтересів України у сфері оподаткування, серед яких: а) правова невизначеність у сфері податкової безпеки; б) дискреційні повноваження органів влади як чинники корупції; в) ухилення від сплати податків як основний виклик фінансовій безпеці держави; г) проблематика реалізації податкової безпеки в умовах фінансової децентралізації; д) проблематика податкових пільг в Україні. 4. Незадовільний стан якості надання українським громадянам освітніх послуг у сфері навчання податкової грамоти, податкового виховання та податкової освіти, оскільки напрями розвитку вітчизняної освіти не мають достатньо системного та комплексного характеру, а відтак не сприяють формуванню цілісної державної політики у сфері податкової освіти українських громадян як запоруки забезпечення податкової безпеки України.

Надано авторське визначення поняття податкової безпеки та правового регулювання податкової безпеки. Податкова безпека – це захищеність національних інтересів України від впливу загроз у сфері оподаткування, що є пріоритетним завданням державної податкової політики у сфері національної безпеки. Правове регулювання податкової безпеки – це системна категорія, яка впорядковує суспільні відносини у сфері податкової безпеки за допомогою права і правових засобів; це головна складова конституційної норми-принципу забезпечення економічної безпеки, що, по-перше, є однією з найважливіших функцій держави, яка полягає у виключно законодавчому встановленні системи оподаткування, а по-друге, є справою всього Українського народу сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом, що, у свою чергу, сприятиме прагненню держави до збалансованості бюджету України.

4. Обґрунтовано, що впорядкування сучасних податкових норм шляхом удосконалення податкової термінології, а саме впорядкування норм ПК України, приведення їх до європейських стандартів і повна відмова від використання в податковому законодавстві невизначених термінів і понять є першочерговим

завданням сучасності. Норми податкового законодавства повинні бути сформульовані чітко і зрозуміло, вживатися в текстах податкових законодавчих актів логічно і послідовно. За результатами проведеного наукового дослідження статті 6 ПК України, якою надано визначення понять «податок» та «збір», з'ясовано невідповідність цих визначень нормам статті 67 Конституції України та запропоновано такі визначення понять «податку» та «збору» для їх законодавчого закріплення в нормах статті 6 ПК України:

«6.1. Податок є обов'язковим платежем до відповідного бюджету, який сплачується платником податку відповідно до його конституційного обов'язку.»

«6.2. Збором (платою, внеском) є обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що сплачується платниками зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій.»

5. Встановлено, що сфера дії ПК України, яка регулює відносини справляння податків і зборів, не корелюється з принципами податкового законодавства України, оскільки основою останніх є принципи оподаткування, а не принципи справляння податків і зборів. Запропоновано систему принципів податкового законодавства розширити за рахунок принципу забезпечення податкової безпеки України. Доведено, що з огляду на людиноцентристський вектор розуміння податкового права платник податку під час встановлення обов'язкового елементного складу податку не може бути елементом цього податку.

6. Невизначеність податкової політики України в сучасних умовах є загрозою податковій безпеці, яка ускладнює реалізацію національних інтересів України у сфері оподаткування. Наголошено, що найпершою і найважливішою ціллю державної політики у сфері оподаткування має бути формування, забезпечення та реалізація податкової політики з метою забезпечення податкової безпеки як головної складової національної безпеки України. Головним завданням податкової політики держави Україна повинна бути побудова принципово нової податкової системи і, відповідно, головне завдання бюджетно-фінансової політики – це раціональна оптимізація доходів та видатків бюджету. Правова невизначеність у сфері податкової безпеки є ризиком, що загрожує не тільки безпосередньо податковій безпеці України, а й її національній безпеці.

Дискреційні повноваження органів влади є чинниками корупції, що ускладнюють реалізацію національних інтересів України у сфері оподаткування. Проведення антикорупційної експертизи, яка сприяє недопущенню недоліків техніко-юридичного характеру в проектах нормативно-правових актів, ще в процесі нормотворення усуває наявність дискреційних повноважень у посадових осіб контролюючих органів, що є чинником корупції, а отже, і загрозою податковій безпеці нашої держави. Важливим є також активна підтримка громадян держави в плідній роботі із запобігання та протидії корупції у сфері оподаткування. Корупційні ризики, в яких присутній людський фактор, в умовах, де в наявності дискреційні повноваження посадових осіб ДПС України, можливо усунути шляхом навчання, підвищення кваліфікації та доброчесності службових осіб ДПС України.

Запобігання та протидія корупції, виведення толерантності до корупції на нульовий рівень у сфері оподаткування позитивно вплинуть на стан податкової безпеки нашої держави, що зі свого боку забезпечить найвищий рівень наповнення державного бюджету України.

7. Ухилення від сплати податків як фінансово-правове явище є загрозою податковій безпеці держави. Несплата податків має подвійну основу: а) прагнення платників податків ухилятися від сплати податків; б) завдання держави не допустити такого явища, як ухилення від сплати податків. Наслідки ухилення платниками податків від виконання свого конституційного обов'язку зі сплати податків і зборів є протилежними для держави і для платників. Якщо держава втрачає від зменшення податкових надходжень до дохідної частини бюджетів усіх рівнів, то платник податків збільшує свої доходи за рахунок несплачених податків і зборів. У підсумку зменшення достатку держави є чинником відсутності можливості у держави забезпечити фінансування прямих видатків з бюджету та зростання дефіциту бюджету. Серед причин ухилення платниками податків від виконання свого податкового обов'язку є: а) неякісне й важке для сприйняття податкове законодавство; б) зниження підприємницької активності та платоспроможності платників податків через воєнні дії; в) високий рівень поширення таких негативних явищ, як тіньова економіка та фіктивні підприємства; г) диференціація рівнів доходів громадян та їх споживчих витрат; д) низький рівень податкової культури та правовий нігілізм населення; е) низький професійний рівень працівників податкових органів. Ознакою ухилення від сплати податків є той факт, що платник податків, нехтуючи своїм конституційним обов'язком зі сплати податків, бажаючи збільшення прибутків, свідомо ухиляється від сплати податків, порушуючи податкове законодавство, або, використовуючи прогалини в податковому законодавстві, зменшує розмір податкового зобов'язання шляхом дій, спрямованих на якомога більше застосування передбачених законодавством податкових пільг, податкової оптимізації, або ж взагалі застосовує поєднання обох підходів. Засобами протидії ухиленню платників від сплати податків є: а) забезпечення стабільного податкового законодавства; б) забезпечення рівних умов оподаткування для всіх платників податків; в) впровадження загальнонаціональних заходів щодо підвищення податкової культури й обізнаності як громадян з акцентом на майбутніх платників податків, так і працівників ДПС України; г) підвищення професійної компетентності працівників ДПС України; д) удосконалення контрольних заходів щодо попередження можливості платниками ухилятися від сплати податків, що є вагомим викликом податковій безпеці держави.

8. Проблемою реалізації податкової безпеки в умовах фінансової децентралізації є колізія в нормах Основного Закону – стаття 143 суперечить статтям 67 та 92 Конституції України в частині повноважень органів місцевого самоврядування в питанні «встановлення» місцевих податків і зборів таким нормативно-правовим актом, як рішення. А норма частини першої статті 143 Конституції України щодо повноважень місцевого самоврядування встановлювати місцеві податки і збори суперечить положенням пункту 3 статті 9 Європейської хартії місцевого самоврядування, яка регламентує повноваження місцевого

самоврядування встановлювати розмір місцевих податків і зборів. З метою виправлення цієї колізії запропоновано внести відповідні зміни до частини першої статті 143 Конституції України. Проблемою реалізації податкової безпеки в умовах фінансової децентралізації є також невідповідність норм Податкового кодексу України положенням Європейської хартії місцевого самоврядування. Податки і збори, зокрема й місцеві, встановлюються виключно Верховною Радою України в Податковому кодексі України, а органи місцевого самоврядування мають повноваження своїми рішеннями встановлювати тільки розмір місцевих податків і зборів, які будуть застосовуватися в межах їх територій, але в рамках розмірів, уже встановлених у Податковому кодексі України. З метою вдосконалення норм Податкового кодексу України в частині його узгодження з Конституцією України та Європейською хартією місцевого самоврядування щодо повноважень територіальних громад села, селища, міста щодо встановлення податків і зборів запропоновано внести зміни до статей 3, 4, 8, 10, 12, 268; пункту 5 розділу XIX; пунктів 52-6, 52-7, 58 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України.

У практиці зарубіжних країн існує широкий вибір моделей наповнення місцевих бюджетів. У деяких високодецентралізованих країнах і федеративних країнах місцеві (субнаціональні) органи влади значною мірою покладаються на трансферти центрального уряду, які можуть становити переважну частку дохідної частини місцевого бюджету. Варто звернути увагу на досвід міжнародних організацій, які досліджують фінансові питання й допомагають урядам країн покращити практику наповнення бюджетів місцевого рівня, як-от Всесвітня обсерваторія субнаціональних урядових фінансів та інвестицій «The World Observatory on Subnational Government Finance and Investment» (SNG-WOFI), Організація економічного співробітництва та розвитку «The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)» (ОЕСР) та Всесвітня організація об'єднаних міст і органів місцевого самоврядування «United Cities and Local Governments» (UCLG).

Результативним для України може бути застосування досвіду місцевого оподаткування Німеччини в контексті того, що: а) рівень податкових надходжень до місцевих бюджетів у Федеративній Республіці Німеччина є високим, зокрема, завдяки доволі значній кількості місцевих податків і зборів, які дійсно наповнюють місцеві бюджети й витрати на адміністрування яких є низькими; б) рівень національної свідомості громадян Німеччини як платників податків, їхня дисциплінованість, навчання податковій грамотності з дитинства відіграють надважливу роль у наповненні бюджетів усіх рівнів; в) якісне податкове законодавство Німеччини унеможливорює створення загроз для податкової безпеки держави.

Податковий комплаєнс як інструмент формування податкової безпеки України в умовах фінансової децентралізації дасть змогу мінімізувати ризики недотримання платниками вимог податкового законодавства, допомогти платникам уникнути найбільш поширених помилок у майбутньому, максимально спростити подання звітності та сплату податків, спільно з контролюючими органами вирішувати проблеми й усувати перешкоди в забезпеченні податкової безпеки.

9. З'ясовано, що надання податкових пільг є розповсюдженою практикою багатьох розвинених країн світу. Обґрунтовано, що податкова пільга, зменшуючи податкове зобов'язання платника податку, є втратою дохідної частини як державного, так і місцевих бюджетів. В умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України податкова пільга не сприяє і не сприятиме збалансованості бюджетів і максимізації податкових надходжень. Звільнення платника податку від сплати податку у зв'язку з отриманням податкових пільг, відповідно до Податкового кодексу України, є таким, що не відповідає Конституції України й інтересам податкової безпеки держави. На повоєнний період відновлення України запропоновано скасувати вже існуючі податкові пільги як фактор загрози податковій безпеці України в контексті втрат дохідної частини бюджетів та запровадити заборону на надання нових податкових пільг. Застосування пільгового оподаткування в Україні можливе за умови її повного економічного оздоровлення в післявоєнний період. Зважаючи на іноземний досвід застосування податкових пільг, відновлення пільгової практики оподаткування в Україні має базуватися на таких засадах: 1) ґрунтового аналізу податкових пільг, а саме оцінки актуальності застосування окремих податкових пільг та їх впливу на стан податкових надходжень, а також прогнозів доцільності їх застосування в майбутньому; 2) застосування до податкових пільг такого ж рівня перевірки та контролю, як до прямих бюджетних видатків; 3) застосування контролю за цільовим використанням платниками податків отриманих податкових пільг та їх відповідальності за неналежне використання вивільнених сум коштів; 4) доступності для громадського ознайомлення обов'язкових до публікації щорічних звітів про надані податкові пільги.

Констатовано, що Україні варто долучитися до виконання вимоги п. 2 ст. 14 Директиви Ради ЄС 2011/85/ЄС від 08.11.2011 «Щодо вимог до бюджетних рамок держав-членів», який вказує, що держави-члени мають публікувати детальну інформацію про вплив податкових пільг на доходи держави. Ці правила потрібні для забезпечення дотримання державами-членами зобов'язань згідно з Договором про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС) щодо уникнення надмірного державного дефіциту.

Використовуючи досвід ОЕСР відносно найкращих практик звітності щодо податкових пільг та їх доступності для громадськості, сформульовано наступні пропозиції, які є актуальними для України з питання запровадження якісного, всеохоплюючого та прозорого звітування щодо наданих податкових пільг та аналізу їх доцільності. Звітність щодо наданих податкових пільг в Україні має відповідати таким вимогам: 1. Законодавче закріплення в бюджетному процесі норми щодо обов'язковості публікації звітів про податкові пільги. Доступність і прозорість звітності про податкові пільги для громадського ознайомлення має підвищити ступінь довіри до уряду. Податкові пільги мають бути піддані такому ж рівню перевірки та контролю, як і прямі бюджетні видатки; 2. Щорічне звітування про надані податкові пільги та їх вплив на стан податкових надходжень; 3. Наявність детального й постатейного текстового опису методу оцінки податкових пільг. Це забезпечить прозорість, зрозумілість для читача; 4. Містити класифікацію

податкових пільг за: а) типом податку (ПДФО, ПДВ тощо); б) типом податкової пільги (знижена ставка, звільнення та ін.); в) функцією, до якої вони належать (освіта, оборона, охорона здоров'я тощо); г) метою запровадження податкової пільги (зайнятість, дослідження, інновації, житло, зменшення бідності та інші); д) цільовою групою бенефіціарів (підприємства, фізичні особи, самозайняті особи тощо); е) часовим виміром чинності наданих податкових пільг; 5. Наявність посилання на норму ПК України щодо кожної наданої пільги для забезпечення ясності та прозорості звіту; 6. Включати показники загальної суми наданих податкових пільг у відсотковому співвідношенні до суми ВВП та до суми загальних податкових надходжень; 7. Містити ранжування всіх податкових пільг за їх вартістю для покращення сприйняття користувачами сум втрачених податкових надходжень дохідної частини бюджету; 8. Відображати всі юридично закріплені податкові пільги, незалежно від того, чи застосовуються вони, чи ні, з метою здійснення аналізу їх актуальності та доцільності, прогнозів застосування; 9. Містити інформацію (коментар) щодо аналізу цільового використання наданих податкових пільг, оцінки їх результативності та ефективності.

10. Обґрунтовано, що одним із шляхів удосконалення правового регулювання податкової безпеки України є податково-правове виховання та освіта громадян. Актуальним на сьогодні залишається питання законодавчого унормування вітчизняної системи забезпечення якості навчання податкової грамоти, податкового виховання та освіти українських громадян на всіх освітніх рівнях включно з дошкільною, початковою, середньою, професійно-технічною та вищою освітами. Податкова грамотність повинна стати одним із інноваційних методів в організації навчального процесу для здобувачів юридичної освіти в закладах вищої освіти України.

Концептуальними напрямками вдосконалення правового регулювання податкової безпеки України визначено: впорядкування сучасних податкових норм шляхом удосконалення податкової термінології; приведення принципів податкового законодавства у відповідність до конституційних норм-принципів у системі оподаткування в контексті податкової безпеки; приведення до відповідності сучасним вимогам податкової безпеки України загальних засад встановлення податків і зборів; вирішення проблематики правової невизначеності у сфері податкової безпеки; зменшення дискреційних повноважень органів влади у сфері оподаткування як чинників корупції; виявлення та усунення законодавчих прогалин, які сприяють ухиленню від сплати податків як основного виклику фінансовій безпеці держави; застосування досвіду місцевого оподаткування у практиці зарубіжних країн в умовах фінансової децентралізації у контексті податкової безпеки; вирішення проблематики податкових пільг в Україні з використанням позитивного зарубіжного досвіду щодо реалізації в Україні найкращих практик їх аналізу та звітності; запровадження контролю за цільовим використанням вивільнених сум коштів у наслідок отримання платниками податків податкових пільг; застосування податкового комплаєнсу як інструменту формування податкової безпеки України; вдосконалення законодавства шляхом внесення змін та доповнень, а саме:

– доповнити статтю 4 Податкового кодексу України такими принципами: 1) верховенства права; 2) конституційності; 3) податкової безпеки; 4) забезпечення податкової безпеки України як справи всього Українського народу; 5) кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків і зборів;

– внести зміни до статті 143 Конституції України;

– внести зміни до підпункту 24 пункту 1 статті 26 та до пункту 1 статті 69 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»;

– викласти в новій редакції пункт 1.1 статті 1 Податкового кодексу України;

– викласти у новій редакції: пункт 4.4 статті 4 ПК України, пункт 8.3 статті 8 ПК України, пункт 12.1 статті 12 ПК України, підпункт 12.4.3 пункту 12.4 статті 12 ПК України, пункт 12.5 статті 12 ПК України;

– виключити: підпункти 12.1.1, 12.1.2, 12.1.3, 12.1.4 пункту 12.1 статті 12 ПК України, підпункт 12.2.3 пункту 12.2 статті 12 ПК України, підпункти 12.3.1, 12.3.2 пункту 12.3 статті 12 ПК України;

– внести зміни у: пункт 3.1 статті 3 ПК України, пункт 10.2-1 статті 10 ПК України, пункт 10.3 статті 10 ПК України, пункт 12.3 статті 12 ПК України, підпункти 12.3.3, 12.3.4, 12.3.5, 12.3.8 пункту 12.3 статті 12 ПК України, підпункт 268.2.1 пункту 268.2 статті 268 ПК України, пункт 5 розділу XIX «Прикінцеві положення» ПК України, підпункти 52-6, 52-7 пункту 52 та пункт 58 підрозділу 10 «Інші перехідні положення» розділу XX «Перехідні положення» ПК України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Монографія:

1. Коломієць П. В. Концептуальні аспекти правового забезпечення податкової безпеки України: монографія. Державний податковий університет. Ірпінь; Полтава : Видавництво ПП «Астрая», 2023. 468 с.

Рецензія на опубліковану монографію:

Криницький І. Є. Правове забезпечення податкової безпеки України: у пошуках сучасного концепту (рецензія на монографію Павла Коломійця). *Полтавський правовий часопис*: зб. наук. праць. Полтавський юрид. ін-т Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2023. № 1. С. 134-138.

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Коломієць П. В. Щодо раціонального використання термінології фінансового права. *Право і суспільство*. 2014. № 5.2. С. 264-268.

2. Коломієць П. В. Проблематика адаптації вітчизняного фінансового законодавства до стандартів ЄС. *Право і суспільство*. 2016. № 2(3). С. 143-148.

3. Коломієць П. В. Проблематика вдосконалення понятійного апарату в частині адаптації податкового законодавства України до стандартів ЄС. *Публічне право*. 2016. № 3(23). С. 140-147.

4. Коломієць П. В. Щодо вдосконалення правових засад оподаткування в Україні. *Журнал східноєвропейського права*. 2016. № 29. С. 34-39.
5. Коломієць П. В. Про Податковий кодекс України в контексті «Основ Світового Податкового Кодексу». *Журнал східноєвропейського права*. 2016. № 30. С. 29-34.
6. Kolomiets Pavlo V. Tax principles in the works of foreign scientists. *Journal of Eastern European Law*. 2016. № 34. P. 28-31.
7. Kolomiets Pavlo V. Principles of Tax Law in Researches of Ukrainian Scientists: an Analytical Review. *Journal of Eastern European Law*. 2017. № 35. p. 22-27.
8. Kolomiets Pavlo V. Tax Policy: Monitoring of Scientists Views on Fiscal Illusion and Fiscal Obfuscation. *Journal of Eastern European Law*. 2017. № 36. p.33-38.
9. Коломієць П. В. Податкова та фіскальна політика: аналітичний огляд вітчизняної наукової думки. *Публічне право*. 2017. № 2 (26). С. 98-105.
10. Коломієць П. В. Податково-правове виховання громадян як фактор забезпечення податкової безпеки України. *Часопис Київського університету права*. 2020. №1. С. 143-146.
11. Коломієць П. В. Погляди науковців стосовно комплаєнсу як елементу податкової безпеки України. *Право і суспільство*. № 2. Ч. 2. 2020 С. 258-263.
12. Коломієць П. В. Податкові пільги, як втрати доходів бюджету: ризики, що загрожують податковій безпеці України. *Право і суспільство*. № 3. 2020 С. 184-189.
13. Коломієць П. В. Елементи податку в контексті забезпечення податкової безпеки України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 238-242.
14. Коломієць П. В. Проблематика методології дослідження правового регулювання податкової безпеки України: концептуальні особливості. *Підприємництво, господарство і право*. № 8. 2020. С.191-195.
15. Коломієць П. В. Податкова грамотність як інноваційний елемент навчального процесу у закладах вищої освіти України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. Т. 31 (70). № 2. Ч. 2. 2020 с. 75-79.
16. Касьяненко Л. М., Коломієць П. В. Аналітичний огляд поглядів вітчизняних науковців стосовно сутності поняття «податкова безпека» в правовому контексті. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. №1 С. 84-87. (Особистий внесок здобувача: проведення аналітичного огляду поглядів вітчизняних науковців щодо поняття «податкова безпека», її природи та змісту, встановлено, що правове регулювання податкової безпеки повинно бути основним фактором її юридичного забезпечення).
17. Касьяненко Л. М., Коломієць П. В. Офшоризація економіки: спосіб ухилення від сплати податків, що загрожує податковій безпеці України. *Право і суспільство*. 2021. № 5. С. 253-258. (Особистий внесок здобувача: дослідження офшоризації економіки, як способу ухилення від сплати податків, що загрожує податковій безпеці та ускладнює реалізацію національних інтересів України у сфері оподаткування).

18. Коломієць П. В. Щодо відповідності Податкового кодексу України конституційним нормам в частині встановлення системи оподаткування. *Право і суспільство*. 2021. № 6. С. 209-214.

19. Коломієць П. Податкові пільги як фактор загрози податковій безпеці України в контексті втрат дохідної частини місцевих бюджетів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Т. 2, № 72. С. 65-70.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

1. Kolomiets Pavlo. Comparative legal analysis of the principles of taxation under the laws of Ukraine and foreign countries. *Visegrad Journal on Human Rights: Slovak Republic*. Bratislava. 2018. № 3 (volume 1). P. 88-92.

2. Коломієць Павел. Сравнительно-правовой анализ института установления налогов по законодательству Украины и зарубежных стран. «*Legea si Viata*»: Publicație științifico-practică Republica Moldova. Chișinău. 2018. № 7-2. С. 51-55.

3. Kolomiets Pavlo. Comparative legal analysis of tax systems under the legislation of Ukraine and foreign countries. *European political and law discourse*. Praha. 2018. Volume 5 Issue 4. P. 100-104.

4. Коломієць П. В. Відповідність визначення понять «податок» та «збір» до вимог Конституції України. *Visegrad Journal on Human Rights: Slovak Republic*. Bratislava. 2019. № 4 (volume 2). P. 73-78.

5. Коломієць П. В. Теоретико-правові та концептуальні засади дослідження правового регулювання податкової безпеки в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights: Slovak Republic*. Bratislava. 2019. № 6 (volume 3). P. 130-135.

6. Коломієць П. В. Терміни податкового кодексу України: спадщина минулого та реалії сучасності. *European political and law discourse*. Praha. 2019. Volume 6 Issue 5. P. 84-88.

7. Коломієць П. В. Історико-правовий аспект становлення і розвитку законодавства у сфері правового регулювання податкової безпеки в Україні. *European political and law discourse*. Praha. 2019. Volume 6 Issue 6. P. 59-65.

8. Павел Коломієц. Мониторинг финансовой грамотности, налогового воспитания и образования в Украине. «*Legea si Viata*»: Publicație științifico-practică Republica Moldova. Chișinău: 2019. № 9. С. 69-72.

9. Коломієць Павел. Принципы налогов Адама Смита в контексте современных экономических реалий. «*Legea si Viata*»: Publicație științifico-practică Republica Moldova. Chișinău: 2019. № 10. С. 49-52.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав, проіндексованих у базі даних Scopus:

10. Kolomiets, Pavlo V. 2017. The Current State of Tax Administration in Ukraine: An Analytical Review of Terminology. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. Volume VIII, Winter, 8(30): 2448-2453 (Scopus).

11. Liubov M. Kasianenko, Pavlo V. Kolomiiets, Oleh V. Popovych. 2021. The rule of law as a fundamental principle of the concept of legal regulation of tax security of Ukraine. *Estudios de Economía Aplicada*. Vol. 39 No. 6 (2021): Special Issue: Innovative Development and Economic Growth in the CIS Countries. (Scopus). *(Особистий внесок здобувача: проведено аналітичний огляд наукових праць учених щодо раціонального структурування та вдосконалення принципів податкового законодавства в контексті податкової безпеки України; з'ясовано роль принципів податкового законодавства, їх сутність та місце у системі оподаткування; встановлено декларативний характер принципів податкового законодавства, закріплених у ПК України; виявлено невідповідність принципів податкового законодавства положенням особливої частини ПК України.)*

12. Liubov M. Kasianenko and Pavlo V. Kolomiiets. The quality of Legal Education of Citizens as a Factor of the Tax Security of Ukraine. *Review of Economics and Finance*. Volume 20, Year 2022, p. 236-242. (Scopus). *(Особистий внесок здобувача: здійснено моніторинг якості надання освітніх послуг у сфері податкової освіти громадян України; висвітлено деякі освітні проблеми, надано рекомендації щодо вдосконалення якості правової освіти в Україні з метою покращення стану її податкової безпеки.)*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Коломієць П. В. Сучасна проблематика податкової термінології в Україні. *Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини та законодавства: міжнародна науково-практична конференція* (м. Київ, 16-17 травня 2014 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2014. Частина II. 140 с., с. 9-11.

2. Коломієць П. В. Проблематика правового регулювання оподаткування підприємницької діяльності в Україні. *Polityka. Państwo i Prawo. Współczesne problemy i perspektywy rozwoju: Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej*. (Krakow (PL) 29.04.2016-30.04.2016). Warszawa: Wydawca: Sp. Z o.o. «Diamond trading tour», 2016. 88 p., p. 50-51.

3. Коломієць П. В. Щодо вдосконалення правових засад оподаткування в Україні. *Państwo i Prawo. Teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju współczesnej nauki.*: Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (Czestochowa (PL) 29.06.2016-30.06.2016). Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. 64 p., p. 31-32.

4. Коломієць П. В. Моніторинг якості податкового виховання та освіти в Україні: педагогічний аналіз. *«Pedagogika. Badania podstawowe i stosowane: wyzwania i wyniki.»*: Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (Zakopane (PL) 30.08.2016-31.08.2016). Warszawa: Wydawca: Sp. zo.o. «Diamond trading tour», 2016. 116 p., p. 24-35.

5. Коломієць П. В. Щодо сучасного стану податкової сфери України. *Права людини в Україні: сучасний стан та механізми реалізації*: матеріали регіональної науково-практичної конференції (м. Полтава, 07 грудня 2016 р.). Полтава: ПЕП, 2016. 1015 с., с. 188-195.

6. Коломієць П. В. Адаптація податкового законодавства України до стандартів ЄС: податкова термінологія. *Молодь: освіта, наука, духовність*: тези доповідей XIV всеукраїнської наукової конференції (м. Київ, 04-06 квітня 2017 р.). Ч. II. Київ: Університет «Україна», 2017. 572 с., с. 255-256.

7. Коломієць П. В. Проблеми та суперечності податкової системи України. *Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 19-20 квітня 2017 р.). Т.1. Київ: Університет «Україна», 2017. 647 с., с. 269-273.

8. Коломієць П. В. Підвищення якості податкового виховання різних верств населення як запорука ефективного розвитку суб'єктів господарювання. *Тенденції та пріоритети забезпечення ефективного розвитку суб'єктів господарювання в умовах ринкових відносин*: матеріали регіональної науково-практичної конференції (м. Полтава, 30 березня 2018 р.). Полтава, 2018. 329 с., с. 299-304.

9. Коломієць П. В. Сучасна податкова політика держави у сфері спеціальних режимів господарювання. *Молодь: освіта, наука, духовність*: тези доповідей XV всеукраїнської наукової конференції, (м. Київ, 17-19 квітня 2018 р.). ч. III. Київ: Університет «Україна», 2018. 460 с., с. 333-335.

10. Коломієць П. В. Сучасна проблема правового регулювання збору податків і зборів в Україні. *Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та перспективи удосконалення*: матеріали регіональної науково-практичної конференції (м. Полтава, 06 грудня 2018 р.). Полтава, 2018. 423 с., с. 41-44.

11. Коломієць П. В. Податкова політика як найважливіший важіль економічної політики України. *Молодь: освіта, наука, духовність*: тези доповідей XVI всеукр. наук. конф., (м. Київ, 16-18 квітня 2019 р.). ч. II. Київ: Університет «Україна», 2019. 400 с., с. 274-276.

12. Коломієць П. В. Генеза термінологічного визначення податку. *Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу*: матеріали міжн. наук.-прак. конф. (м. Київ, 22-23 травня 2019 р.). Т.1. Київ: Університет «Україна», 2019. 401 с., с. 198-202.

13. Коломієць П. В. Податкова грамотність як вимога інноваційного підходу в організації навчального процесу для здобувачів юридичної освіти у ЗВО України: *Scientific and pedagogic internship Organization of educational process for legal education applicants, innovative teaching methods in higher education institutions of Ukraine and EU: Internship proceedings, (October 28 – December 6, 2019. Frankfurt an Oder). Federal Republic of Germany. 200 p., p. 88-92.*

14. Коломієць П. В. Відповідність юридичних конструкцій статті 6 Податкового кодексу України нормам статті 67 Конституції України. *Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу*: матеріали всеукр. наук.-прак. конф., (м. Полтава, 10 грудня 2019 року). Полтава: ШЕП, 2019. 341 с., с. 159-161.

15. Коломієць П. В. Теоретико-правові засади правового регулювання податкової безпеки в Україні: *Systematization of Ukrainian and European legislation in the realities of the modern world: Conference proceedings of International scientific and*

practical conference, (December 27-28, 2019. Arad). Izdevnieciba «Baltija Publishing», 184 p., p. 26-29.

16. Коломієць П. В. Порівняльний аналіз визначення понять «національна безпека», «національні інтереси», «загрози національній безпеці». *Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Полтава, 25-26 березня 2020 року). Полтава: ПШП, 2020. 990 с., с. 297-301.

17. Коломієць П. В. Формування у здобувачів юридичної освіти необхідних для юридичної практики професійних цінностей, умінь і навичок як обов'язкова складова освітнього процесу. *Scientific and pedagogic internship «Modern approaches to the organization of the educational process for law students»*: Internship proceedings, (August 24 – October 2, 2020. Frankfurt an der Oder). Federal Republic of Germany: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2020. 284 p., p. 129-133.

18. Коломієць П. В. Реформа вищої юридичної освіти України: в контексті приведення освітніх стандартів до найкращих світових зразків. *Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти*: матер. V всеукр. за міжнарод. участю наук.-практ. конф. (м. Полтава, (онлайн, на платформі ZOOM) 22.10.2020 р.). Полтава: Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, 2020. 223 с., с. 60-62.

19. Коломієць П. В., Кучер О. О. Термінологічні проблеми податкової системи України. *Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики*: збірник тез VII всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (м. Полтава, 29 жовтня 2020 р.). Полтава: ПДАА, 2020. 178 с., с. 90-91. (особистий внесок здобувача: проведено аналітичний огляд статей 1, 5, 6, 14, 212, 215 ПК України з метою встановлення співвідношення термінів «справляння» та «оподаткування»; з'ясовано, що першочерговим завданням сучасності є удосконалення правового регулювання суспільних відносин у сфері оподаткування, а саме, впорядкування діючих норм ПК України і повна відмова від використання в податковому законодавстві невизначених термінів і понять, що є ризиками, які загрожують податковій безпеці України).

20. Коломієць П. В. Фактори, які обумовлюють сучасну проблематику відсутності методології дослідження правового регулювання податкової безпеки України. *International scientific and practical conference «Legal science, legislation and law enforcement practice: regularities and development trends»*: conference proceedings, (October 30-31, 2020. Lublin). Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2020. 392 p., p. 242-246.

21. Коломієць П. В. Наукова проблема відсутності мотивації досліджень правового регулювання податкової безпеки України. *Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку*: зб. тез VI міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., присвяченої науковій школі заслуженого юриста України, професора, д.ю.н. Віктора Тарасовича Білоуса, (м. Ірпінь, 27 листопада 2020 р.), м. Ірпінь: Мін-во фінансів України, Університет ДФС України, 2020. 418 с., с. 176-181.

22. Коломієць П. В. Податковий кодекс України: в контексті сучасної проблематики оподаткування. *Актуальні питання сучасної економічної науки*: зб. матеріалів III всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 8 грудня 2020 р.). Полтава: ПДАУ, 2020. 407 с., с. 312-315.

23. Коломієць П. В. Мотивація здобуття освіти як складова індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої юридичної освіти. *Scientific and pedagogic internship «Ways of improving the training of qualified lawyers in Ukraine and the EU»*: internship proceedings, (February 8 – March 19, 2021. Frankfurt an der Oder). Frankfurt an der Oder, «Baltija Publishing», 2021. 132 p., p. 50-54.

24. Коломієць П. В. Систематизація наукових підходів вітчизняних дослідників до рівнів забезпечення податкової безпеки. *«European potential for the development of legal science, legislation and law enforcement practice»*: international scientific and practical conference, (February 26-27, 2021. Wloclawek). Republic of Poland: «Baltija Publishing», 2021. 256 p., p. 150-154.

25. Коломієць П. В. Сучасна проблематика правового регулювання податкової безпеки на шляху європейської інтеграції в контексті взаємодії держави та бізнесу в Україні. *Формування та перспективи розвитку підприємницьких структур в рамках інтеграції до європейського простору*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Полтава, 24 березня 2021 р.). Полтава: ПДАУ. 426 с., с. 141-145.

26. Касьяненко Л. М., Коломієць П. В. Сучасна проблематика правового регулювання податкової безпеки України. *Фіскальна політика: теоретичні та практичні аспекти юридичної науки*: збірник тез доповідей IV міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Ірпінь, 07 квітня 2021 р.). Ірпінь: УДФСУ, 2021. 379 с., с. 213-216. (*Особистий внесок здобувача: проведено аналітичний огляд законодавчих актів у сфері національної безпеки України в контексті наявних загроз податковій безпеці; з'ясовано питання законодавчого закріплення поняття «економічної безпеки держави»; наголошено на проблемі термінологічної неузгодженості поняття «питання системи оподаткування», в контексті створення Бюро економічної безпеки України.*)

27. Коломієць П. В. Сучасний стан методології дослідження правового регулювання податкової безпеки України. *Фінансова безпека України: сучасний стан правового регулювання та перспективи розвитку*: матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої науковій школі заслуженого юриста України, професора, д.ю.н. Віктора Тарасовича Білоуса, (м. Ірпінь, 30 листопада 2021 р.), м. Ірпінь: Університет ДФС України (Державний податковий університет), 2021. 459 с., с. 195-198.

Інші публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Коломієць П. В. Податкова безпека України в умовах нових фінансово-економічних викликів. *Modern achievements of EU countries and Ukraine in the area of law*: Collective monograph. Riga: Izdevniecība «Baltija Publishing», 2020. P. 1. 632 p., p.

254-269. *(Особистий внесок здобувача: огляд проблематики делегування законодавчою владою дискреційних повноважень податковим органам та з'ясування ролі дискреції (розсуду) у податковому законодавстві України; дослідження відповідності наявної в податковому законодавстві України дискреції головному принципу права – принципу верховенства права; вивчення поглядів науковців щодо правових обмежень, які можуть запобігти зловживанню дискреційними повноваженнями в податковій царині).*

2. Коломієць П. В. Система комплаєнс як елемент податкової безпеки України. *Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union: Collective monograph. Riga: Izdevniecība «Baltija Publishing», 2020. P. 2. 592 p. (p. 581-1162), p. 735-750. (Особистий внесок здобувача: аналітичний огляд вітчизняних наукових публікацій у сфері досліджень комплаєнсу; огляд впровадження нової стратегії дотримання платниками податків законодавства (комплаєнс); з'ясування проблематики податкового комплаєнсу в контексті забезпечення податкової безпеки).*

3. Коломієць П. В. Прокрастинація вітчизняної реформи юридичної освіти як виклик податковій безпеці України. *Економічний, організаційний та правовий механізм підтримки і розвитку підприємництва: Колективна монографія. Полтава: ФОП Петренко І.М., 2020. 329 с., с. 304-312. (Особистий внесок здобувача: аналітичний огляд сучасних нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері проведення реформи юридичної освіти в Україні; проведення у хронологічній послідовності наукового дослідження тенези розвитку вітчизняного законодавства у сфері правового регулювання реформування юридичної освіти та простежено наслідки його впливу на податкову безпеку).*

4. Коломієць П. В. Податкова безпека України в умовах реформи фінансової децентралізації та воєнних реалій. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. 1436 p., p. 143-150. (Особистий внесок здобувача: дослідження проблематики неузгодженості застосованої термінології в законодавчому масиві з питань децентралізації влади, які не мають свого легального визначення («фінансова децентралізація», «бюджетна децентралізація», «фіскальна децентралізація», «податкова децентралізація») та доведено, що це становить серйозний ризик як для системи управління державними фінансами так і для фінансової безпеки України, а отже і податкової безпеки як її складової; встановлено, що більшість нормативно-правових актів є декларативними по своїй суті, оскільки не мають конкретного алгоритму (формули) інструментів правового регулювання суспільних відносин щодо реалізації податкової безпеки в умовах фінансової децентралізації).*

АНОТАЦІЯ

Коломієць П. В. Правове регулювання податкової безпеки України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Державний податковий університет, Ірпінь, 2024.

У дисертаційному дослідженні здійснено системний науково-практичний аналіз концептуальних аспектів правового регулювання податкової безпеки України та визначено засади формування цього соціально-правового явища у фінансовому праві. З'ясовано вплив податкової безпеки на динаміку нормотворчості та встановлено загрози податковій безпеці, що ускладнюють реалізацію національних інтересів України у сфері оподаткування. Розкрито проблематику реалізації податкової безпеки в умовах фінансової децентралізації. Вироблено науково обґрунтовані пропозиції з метою розвитку доктрини фінансового права й удосконалення чинного податкового законодавства в контексті правового регулювання податкової безпеки України.

Охарактеризовано методологічні засади дослідження формування податкової безпеки України як соціально-правового явища у фінансовому праві та розкрито питання історико-правового аспекту розвитку підходів до формування податкової безпеки держави. Обґрунтовано концептуальну візію правового регулювання податкової безпеки як надзвичайно важливої складової фінансового забезпечення економічної безпеки України для подальшого введення цього соціально-правового явища у фінансове право з метою вдосконалення практики нормотворчості та правозастосування.

Визначено правову сутність податкової безпеки держави, що полягає в нормативному забезпеченні комплексу заходів із протидії загрозам, які унеможливають наповнення податковими надходженнями дохідної частини як державного, так і місцевих бюджетів. Запропоновано перелік основних структурних складових податкової безпеки держави. Розкрито питання історико-правового аспекту становлення, формування та розвитку законодавства у сфері правового регулювання податкової безпеки України.

Встановлено характерні риси прояву податкової безпеки в податкових правовідносинах. Запропоновано авторське розуміння поняття «правове регулювання податкової безпеки». Доведено потребу у впорядкуванні сучасних податкових норм за допомогою вдосконалення податкової термінології.

Охарактеризовано проблематику принципів податкового законодавства та загальних засад встановлення податків і зборів сучасним вимогам податкової безпеки України.

Доведено, що невизначеність податкової політики України в сучасних умовах є загрозою податковій безпеці, яка ускладнює реалізацію національних інтересів України у сфері оподаткування. Проаналізовано дискреційні повноваження органів влади як чинника корупції, що є однією із загроз податковій безпеці.

Досліджено питання ухилення від сплати податків як основного виклику фінансовій безпеці держави. Зосереджено увагу на науково-правових підходах до розуміння причин ухилення платниками податків від виконання свого податкового обов'язку, визначено ознаки ухилення від сплати податків, запропоновано засоби протидії ухиленню платниками від сплати податків.

Виділено нормативно-правові підходи щодо реалізації податкової безпеки України в умовах реформи фінансової децентралізації з урахуванням зарубіжного досвіду місцевого оподаткування. Зосереджено увагу на комплаєнсі як інструменті формування податкової безпеки України в умовах фінансової децентралізації.

Проаналізовано зарубіжний досвід пільгового оподаткування як розповсюджену практику багатьох розвинених країн світу та проблематику податкових пільг в Україні. Обґрунтовано, що податкова пільга, зменшуючи податкове зобов'язання платника податку, є втратою дохідної частини як державного, так і місцевих бюджетів. Запропоновано вдосконалити основні правові засади пільгового оподаткування в Україні, зважаючи на іноземний досвід пільгової практики оподаткування. Аргументовано, що податкові пільги мають бути піддані такому самому рівню аналізу, перевірки та контролю, як і прямі бюджетні видатки. Надано пропозицію із запровадження в Україні звітності щодо наданих податкових пільг, вимог до такої звітності, ґрунтуючись на відповідному досвіді ОЕСР, та впливу податкових пільг на доходи держави відповідно до Директиви Ради ЄС 2011/85/ЄС від 08.11.2011.

Констатовано, що податково-правове виховання та освіта громадян є запорукою забезпечення податкової безпеки, а отже, й економічної безпеки держави Україна. Наголошено, що податкова грамотність повинна стати одним із інноваційних методів в організації навчального процесу для здобувачів юридичної освіти в закладах вищої освіти України.

Зосереджено увагу на тому, що в контексті воєнного стану й повоєнного відновлення України, в умовах європейської інтеграції та нових фінансово-економічних викликів недосконалість податкового законодавства є ризиком, що загрожує не лише безпосередньо податковій безпеці України, а й її національній безпеці. Наголошено, що сучасна проблематика правового регулювання податкової безпеки як суб'єктів господарювання, так і держави Україна, особливо в умовах взаємодії держави та бізнесу на їх шляху до європейської інтеграції, залишається актуальною. З метою вдосконалення податкового законодавства в частині правового регулювання податкової безпеки України надано відповідні пропозиції та рекомендації, сформульовано ряд висновків, які містять наукову новизну й практичну доцільність і значущість.

Ключові слова: фінансові правовідносини, податкові правовідносини, податкова безпека, фінансова безпека, економічна безпека, податкова політика, принципи податкового права, податки і збори, податкові пільги, дискреційні повноваження, фінансова децентралізація.

SUMMARY

Kolomiets P. V. Legal regulation of tax security of Ukraine. – The manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of doctor in law sciences in the specialty 12.00.07 – administrative law and process; financial law; information law. – State Tax University, Irpin, 2024.

The dissertation carries out a systematic scientific and practical analysis of the conceptual aspects of legal regulation of tax security of Ukraine and determines the principles of formation of this social and legal phenomenon in financial law. The author clarifies the impact of tax security on the dynamics of rule-making and identifies threats to tax security which complicate the realization of Ukraine's national interests in the field of taxation. The problems of implementing tax security in the context of financial decentralization are revealed. The author makes scientifically grounded proposals with a view to developing the doctrine of financial law and improving the current tax legislation in the context of legal regulation of tax security in Ukraine.

The author describes the methodological principles of studying the formation of tax security of Ukraine as a socio-legal phenomenon in financial law and reveals the issues of the historical and legal aspect of the development of approaches to the formation of tax security of the State. The author proposes a conceptual vision of legal regulation of tax security as an extremely important component of financial support for economic security of Ukraine, with a view to further introducing this socio-legal phenomenon into financial law with a view to improving the practice of rule-making and law application.

The author defines the legal essence of tax security of the State, which consists in regulatory support of a set of measures to counteract threats that make it impossible to fill the revenue side of both the State and local budgets with tax revenues. A list of the main structural components of the State's tax security is proposed. The dissertation deals with the historical and legal aspects of the formation and development of legislation in the field of legal regulation of tax security of Ukraine.

The author identifies the characteristic features of tax security in tax legal relations. The author offers her own understanding of the concept of «legal regulation of tax security». The author proves the need to streamline modern tax regulations by improving tax terminology.

The problems of the principles of tax legislation and the general principles of establishing taxes and fees in accordance with the modern requirements of tax security of Ukraine are characterized.

It is substantiated that the uncertainty of Ukraine's tax policy in the current conditions is a threat to tax security, which complicates the implementation of Ukraine's national interests in the field of taxation. The author analyses the discretionary powers of the authorities as a factor of corruption, which is one of the threats to tax security.

The issue of tax evasion as a major challenge to the financial security of the state is investigated. The author focuses on scientific and legal approaches to understanding the reasons for taxpayers' evasion of their tax liability, identifies the signs of tax evasion, and suggests means of counteracting tax evasion.

The author highlights the regulatory and legal approaches to the implementation of Ukraine's tax security in the context of the financial decentralization reform, taking into account the foreign experience of local taxation. The author focuses on compliance as a tool for the formation of Ukraine's tax security in the context of financial decentralization.

The author highlights the foreign experience of preferential taxation as a widespread practice in many developed countries and the problems of tax privileges in Ukraine. It is substantiated that a tax privilege, while reducing the taxpayer's tax liability, is a loss of revenues to both the state and local budgets. It is proposed to improve the basic legal principles of preferential taxation in Ukraine, taking into account the foreign experience of preferential taxation practices. It is argued that tax privileges should be subjected to the same level of analysis, verification and control as direct budget expenditures. A proposal is made to introduce in Ukraine reporting on tax privileges granted, requirements for such reporting, based on the relevant OECD experience, and the impact of tax privileges on state revenues in accordance with EU Council Directive 2011/85/EU of 08.11.2011.

It is stated that tax and legal education of citizens is the key to ensuring tax security and, consequently, economic security of the State of Ukraine. It is emphasised that tax literacy should become one of the innovative methods in organising the educational process for students of legal education in higher education institutions of Ukraine.

The author focuses on the fact that in the context of martial law and post-war reconstruction of Ukraine, in the context of European integration and new financial and economic challenges, imperfection of tax legislation is a risk that threatens not only the tax security of Ukraine, but also its national security. The author emphasises that the current issues of legal regulation of tax security of both business entities and the State of Ukraine, especially in the context of interaction between the State and business on their way to European integration, remain relevant. With a view to improving tax legislation in terms of legal regulation of tax security of Ukraine, the author provides relevant proposals and recommendations, and formulates a number of conclusions containing scientific novelty, practical expediency and significance.

Keywords: financial legal relations, tax legal relations, tax security, financial security, economic security, tax policy, principles of tax law, taxes and duties, tax benefits, discretionary powers, financial decentralization.